

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „РЕЛИГИСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО МУЛТИЕТНИЧКИТЕ ОПШТЕСТВА СО ОСВРТ НА МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО” ОД ДОЦ. Д-Р ДАНИЕЛА КОЦЕВА, ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.1602-136/41 од 113. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки одржана на 4.10.2017 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- проф. д-р Марија Ташева, Филозофски факултет при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје;
- проф. д-р Снежана Мирасчиева, Факултет за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„РЕЛИГИСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО МУЛТИЕТНИЧКИТЕ ОПШТЕСТВА СО ОСВРТ НА МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО”** од доц. д-р Даниела Коцева, наменет за студентите на прв и на втор циклус студии на Факултетот за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки го поднесува следниот

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Местото на религиското образование во системот на формалното образование е тема на опсежни полемии во секоја земја со етничко и религиско разнородие кое се продлабочува со интензивните миграции на денешнината. Во Република Македонија оваа тема се актуализираше пред повеќе од десетина години, кога беа направени првите обиди за негово вклучување во курикулумот на основното образование. Оттогаш се објавени текстови со анализа на состојбите согледани од аспект на интересот за таков вид образование и првичните резултати од неговата реализација. Оваа научна книга е еден од првите обиди за посистематска анализа на состојбите во доменот на религиското образование. Тргувајќи од етничката и религиската структура на населението на поголем број земји во светот и дилемите со кои се соочуваат овие земји при изборот на соодветен модел на религиско образование настојува да ги посочи нивните добри и лоши искуства, давајќи со тоа придонес во соодветно насочување на нашите образовни политики во доменот на изборот на модел на религиско образование, чија цел би била задоволување на барањата на населението за негово вклучување во курикулумот на формалното образование, од една страна, и постигнување преку неговата реализација на придобивки во насока на јакнење на верската толеранција и меѓуверска и меѓуетничка комуникација, од друга страна. Приложениот ракопис претставува материјал преку кој студентите ќе можат да добијат сознанија потребни за предметната материја, со што целосно ќе се реализираат барањата на студиските програми.

Податоци за обемот ракописот: Научната книга содржи 311 страници, трудот е пишуван во А4 формат, единичен проред, употребен е Arial фонт, големината на буквите е 12. Од нив во 297 се изнесуваат аргументи, а на 14 е дадена библиографија. Текстот е систематизиран во пет дела, со вовед и заклучок. Библиографијата вклучува 265 библиографски единици (книги, списанија, извештаи, нормативни акти, електронски изданија, електронска база на податоци). Сметам дека обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите согласно со одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Трудот „Религиското образование во мултиетничките општества со осврт на македонското општество“ од д-р Даниела Коцева, произлезен од докторската дисертација со ист наслов, одбранета на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, е заснован на сеопфатно истражување на моделите на религиско образование во светот, со намера да се утврди нивната поврзаност со конкретните услови на општеството во кое се востановил дадениот модел, со намера оваа анализа да биде од полза во обликувањето на модел на религиско образование соодветен за македонските услови.

Краток опис на содржината:

Предмет на истражувањето, имено, е религиското образование во земјите од светот со мултиетнички и мултирелигиски состав на населението за да се дојде до сет на податоци кои можат да послужат како основа во градењето на модел на религиско образование во Република Македонија, што би соодветствувал со потребите на нејзиното население за овој вид образование, имајќи ги предвид етничката и религиската припадност. Авторката тргнува од убедувањето дека споредбеното проучување на религиското образование претставува значајно средство за подобро запознавање на културните традиции на народите, а нивните позитивни и негативни искуства од практикуваниот модел на такво образование можат да послужат како добра основа во разрешување на дилемите околу овој вид на образование кај нас. Потребата од религиско образование во рамките на системот на формално образование овде се поврзува со трендот на влегувањето на религиите во јавната арена во земјите ширум светот во последните декади, согледан преку појавата на нови религии, значајни промени во рамките на старите религии, како и развојот на транснационални верски здруженија. Трудот е структуриран во неколку делови. Во воведот се наведуваат мотивите на авторката за избор на темата. Во првиот дел е дадена методолошката рамка.

Вториот дел вклучува две глави: 1. Исцртување на етничката и религиската карта на светот – стари и нови малцинства; 2. Процесите во доменот на религиската институција како фактор за воведувањето и видот на религиското образование.

Миграциските движења се истражуваат на просторот на Новиот и на Стариот свет, со фокусирање на миграциите во Европа, Северна Америка и Австралија, со посебен осврт на националните политики кон имигрантите. Религиозните движења се следат на просторот на Европа, со почетна точка од поделбата на источно и западно христијанство, преку крстоносните војни, реформацијата до новите религиски движења. Овде особен осврт е направен во однос на инсталирањето на исламот во Европа. Заклучокот од оваа глава е дека малцинствата можат да се поделат во неколку групи: автохтони (територијални) малцинства, кои историски живееле на една територија, како остатоци од преселувањето на нивните племиња и народи; неавтохтони (нетериторијални) малцинства, кои настануваат со миграциските движења условени од верски, политички или економски причини; и нови автохтони малцинства, настанати во контекст на процесите на етничка сегментација и оживување на веќе заборавени јазици и култури. Во книгата понатаму се користи поделбата на „стари“ и „нови“ малцинства, при што се прави осврт на нивната реална позиција во земјите на Европа и Северна Америка.

Во однос на процесите во доменот на религиската институција кои влијаат на воведувањето и видот на религиското образование, фокусот е ставен на: процесите на секуларизација, секуларната држава и секуларното општество произлезени од овие процеси, промените во односот црква-држава, трансформацијата на црковните организации во стариот и новиот свет, дилемите околу мултикултурализмот, политиките на интегрирање – мултикултурните општества, менувањето на односот кон религиското образование и трагањето по нова кохезија. Заклучокот од оваа анализа е дека секоја земја има свој поглед кон наведените процеси, но дека кај повеќето влади преовладува ставот дека мултирелигиската различност и образованието се потенцијална алатка за општествена кохезија. Сепак, сите се соочени со дилемата на кој начин поуспешно ќе се унапреди кохезијата – преку образование за религијата или околу религијата.

Во третиот дел, посветен на правната рамка на религиското образование, е направен осврт на препораките на ЕУ во однос на целите и видот на религиското образование, како и преглед на легислативата на земјите од новиот свет, земјите од Западна Европа, екс-

социјалистичките земји од Средна, Југоисточна и Источна Европа и, посебно, легислативата на РМ. Авторката се осврнува на општоприсутната дилема во сите земји – дали религиското образование треба да биде организирано од државата. Таа притоа упатува на повеќе меѓународни конвенции и договори кои повикуваат на почитување на правото на детето за пристап до образованието во зависност од религијата и верувањето, на препораката во јавните училишта да се изучуваат предмети како општа историја на религиите и етика ако истите се нудат на неутрален и објективен начин, како и на меѓународните стандарди за религиско образование според кои основната цел на религиското образование е промоција на принципите на толеранција и меѓународно разбирање. Од направената анализа е извлечен заклучокот на постоење на три основни пристапи кај европските држави во однос на прашањето дали религиското образование треба да биде организирано од страна на државата: 1) во државните училишта може да се организира единствено едукација за религијата (Франција); 2) се практикува образование во религијата (Италија); 3) се признава значајноста на интегрирањето на различни нетрадиционални религии во училишниот систем и се признава улогата на различните верски традиции во негувањето на заеднички идентитет (Обединето Кралство).

Во посебна глава во рамките на третиот дел, насловена *Дилемите околу моделот и реализацијата на религиското образование*, анализата е насочена кон прашањата: конфесионално или неконфесионално религиско образование; интегрирано или неинтегрирано; изборно или задолжително; колкав простор треба да зазема во рамките на курикулумот; неговата релевантност во плуралистичките општества во однос на современите проблеми и во однос на поединецот; кои треба да бидат реализатори на програмата итн.

Четвртиот дел – Религиското образование денес – е посветен на конкретната реализација на религиското образование во поголем број земји, избрани според критериумот на етничката и религиската разновидност на населението. Земјите се поделени во три групи: земји од новиот свет (Австралија, Нов Зеланд, САД, Канада), земји од ЕУ (Белгија, Франција, Германија, Холандија, Унгарија, Швајцарија, Велика Британија, Естонија), балканските земји (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Србија).

Во петтиот дел од трудот – Религиското образование во Република Македонија – каде темата на религиското образование се актуелизира после осамостојувањето на државата, се прави осврт на состојбите до денес, со поглед на дилемите, полемиките, неуспешните практики и новите обиди за негова инсталација во курикулумот на формалното образование.

Заклучокот од спроведената анализа е дека религиското образование во некаква форма е присутно во најголемиот број земји од светот, а таму каде сеуште отсуствува се прават обиди за негово воведување. Во земјите на новиот свет (со исклучок на САД, каде како алтернатива е воведен предмет мултикултурно образование) религиското образование се реализира во јавното образование преку соодветни наставни програми, од страна на соодветни наставници, под строго контролирани услови во училиштата. Најчесто учениците имаат можност да направат избор од две опции: конфесионално и неконфесионално религиско образование, со право на изземање. Во Европа секоја земја, соодветно на својата етничка и религиска структура, има посебен пристап кон религиското образование, но најголемиот број земји имаат некаков вид на такво образование (исклучок се Франција, Црна Гора и до неодамна РМ). Тоа се реализира како конфесионално или неконфесионално, како посебен предмет или вклопено во други предмети. Таму каде што е конфесионално се нуди како: задолжителен предмет, изборен предмет или изборен-задолжителен. Неконфесионалното образование е застапено под различни предмети, како: етика или морална поука, религија и култура, мултиверско неконфесионално образование. Во однос на религиското образование во Република Македонија, констатација на авторот е дека е потребно такво образование, но сè уште е отворено прашањето за тоа кој е негов најсоодветен вид. Нејзина препорака е дека со оглед на тоа што образовниот систем е подложен на континуирана реформа, практиката ќе го даде одговорот на наведеното прашање. Во секој случај, според неа, религиското образование е најсоодветно да биде неконфесионално и интердисциплинарно, да биде во согласност со критериумите и квалитетот на општото образование, како и да произлегува од потребата и во согласност со јавноста.

ЗАКЛУЧОК

Анализирајќи ги програмите за религиозно образование во голем број земји во светот, со следење на промените во текот на времето условени од промените во етничката и религиозната структура на населението, Даниела Коцева дава нагледен пример за потребата од континуирано усогласување на образовната политика со актуелните потреби на населението во една земја. Покрај тоа, таа посочува на ред конкретни решенија во концепцијата и организацијата на религиозното образование кои можат да бидат директно преземени или адаптирани на актуелните услови во Македонија.

Овој труд, со својот синтетички пристап кон проблемите на религиозното образование во земјите ширум светот со мултиетничка и мултирелигиска структура на населението, нуди голем број податоци и препораки кои можат да најдат свое место во насочувањето на образовната политика во македонското општество во делот на религиозното образование во системот на основното и на средното образование. Трудот може да биде основа за понатамошна споредбена анализа на образовниот систем на Македонија со образовните системи на земјите во светот, особено земјите од Европската Унија и регионот, не само во делот на религиозното образование, туку на образовниот систем во целина, со што би се нашле решенија како за негово понатамошно усогласување со општоприфатените концепти во светот, така и за негово континуирано унапредување преку постигнувањето на подобра усогласеност со актуелните потреби за образование. Покрај тоа, делови од трудот можат да послужат како учебно помагало за студиските програми кои за свој предмет го имаат религиозното образование.

Имајќи го превид претходно изнесеното, со задоволство го препорачувам за печатање овој текст, кој со актуелноста на својата тематика и оригиналниот пристап во нејзината елаборација може да најде конкретна примена како во доменот на креирањето на нашите политики во однос на религиозното образование во македонскиот образовен систем, така и во едукацијата на студентите кои се подготвуваат за изведувачи на таквите политики.

РЕЦЕНЗЕНТ

Проф. д-р Марија Ташева, с.р.